

Nr 956

Av herr **Ohlin m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 136, angående rundradions fortsatta verksamhet m. m.*

(Lika lydande med motion nr 781 i Första kammaren)

I proposition nr 136 framläggs förslag angående radions och televisionens framtida verksamhet.

Allmänna synpunkter

Den socialdemokratiska regeringens handläggning av radio-TV-frågan är mycket egendomlig.

1962 utfärdades tilläggsdirektiv till den sittande radioutredningen som anmodade utredningen att även behandla frågan om televisionens framtid. I dessa direktiv förutsattes att ett andra TV-program skulle starta under senare delen av 60-talet. I direktiven slogs uttryckligen fast att det nuvarande statsmonopolet för rundradiosändningar skulle bestå, och reklamfinansiering avvisades. Den socialdemokratiska riksdagsmajoriteten avvisade vidare mycket bestämt förslag från vårt håll om en mer förut-sättningslös utredning — en utredning som även skulle få pröva de viktiga principfrågorna samt reklamfrågan.

Radioutredningen arbetade således med mycket låsta direktiv. Resultatet var inte heller tillfredsställande; många av förslagen utsattes för stark kritik. Icke minst gällde det utredningens syn på konkurrensens betydelse för radio-TV:s utveckling samt utredningens behandling av de finansiella problemen. Kommunikationsministern har uppenbarligen lagt radioutredningen helt åt sidan. Den proposition som nu presenteras kunde lika gärna ha kommit till utan någon föregående utredning. Därmed inte sagt att detta skulle vara någon fördel för propositionen. Det mest utmärkande draget för denna proposition är dess svävande oklarhet på en rad väsentliga punkter; icke minst vad det gäller de viktiga finansieringsfrågorna. Vi skall återkomma till detta senare.

Vid sidan av detta har kommunikationsministern emellertid tillsatt en utredning om reklamens roll i samhället och bl. a. just TV-reklamen — en utredning där f. ö. folkpartiet mot den praxis som brukar vara rådande i sådana fall och till skillnad från samtliga övriga demokratiska partier icke är representerat. Denna utredning skall således behandla ett av de viktiga

problem som vi redan 1962 ville att radioutredningen skulle få ta upp — ett förslag som alltsedan dess socialdemokraterna enfatiskt motsatt sig. När det nu plötsligt understöds av den socialdemokratiska regeringen sker det i ett så stort och allmänt sammanhang att trygghet skapats för att en belysning av TV-reklamen inte kommer att föreligga förrän långt efter beslutet om organisationen av TV.

Detta valhända handläggande av en stor och viktig fråga resulterar i ett allmänt försenande av TV 2. Det leder till en betydande oklarhet i finansieringsfrågorna. Det vittnar om en betydande brist på framsynthet och vilja till långsiktig planering hos den socialdemokratiska regeringen.

Vi skall i denna motion först ge vår allmänna syn på hur rundradiofrågorna bör lösas i vårt samhälle. Vi vill därvid också ange riktlinjerna för hur ett mer effektivt och modernt radio-TV-system skulle kunna skapas — ett system som är inriktat på att verkligen ta till vara de möjligheter tekniken erbjuder oss. Vi går därefter över till att granska den framlagda propositionen, som även med utgångspunkt från ett bibehållet statsmonopol innehåller betydande brister.

Ett friare radio-TV-system

Radion och televisionen spelar en betydelsefull roll i de flesta människors liv. Genom dessa båda medier får vi information, nyheter, debatt, underhållning, konstnärliga upplevelser och religiös förkunnelse.

Radio-TV har särskilt markant ökat möjligheterna för opinionsbildning och information. Medierna innebär här också för tidningarna en konkurrens som kan ge nya garantier för mångsidighet, opartiskhet och korrekt information. Men samtidigt kan radio och TV, som på kort tid fått en alltmer betydande ställning på informationens och opinionsbildningens områden, medföra ett hot mot yttrandefriheten. Särskilt televisionen har en genomslagskraft som gör att dess framställning av vad som händer och dess värderingar av händelserna kan få ett alltför stort inflytande på opinionsbildningen, även när framställningen är ensidig. Alldeles särskilt stor är denna risk när radio och TV som i Sverige ligger under offentligt monopol. Allmänheten kan tendera att acceptera Sveriges radios ambition att vara objektiv som en garanti för objektivitet även i de fall där denna satts åt sidan.

Det råder allmän enighet om att konkurrens på tidningsmarknaden är en väsentlig förutsättning för att pressen skall kunna fylla sin uppgift och medborgarna få en opartisk och rikhaltig nyhetsförmedling. Konkurrensen uppfattas som en garanti för allsidig opinionsbildning. Finns det verkligen anledning att anlägga en rakt motsatt uppfattning när det gäller etermedierna? Enligt vår uppfattning måste svaret på den frågan bli nej.

Förekomsten av flera från varandra oberoende radio-TV-företag skapar bättre förutsättningar för en fri och allsidig opinionsbildning och samhälls-

debatt. Ett enda statligt företag med monopolställning innebär i dessa avseenden påtagliga risker för ensidighet och godtycke, även om en viss konkurrens mellan olika programledningar ordnas. Ett litet fåtal människor bestämmer om vilka nyheter som skall bevakas, hur de skall kommenteras och vilka personer som skall släppas fram. Det är alldeles ofrånkomligt att personliga värderingar, medvetet eller omedvetet, präglar en sådan verksamhet. Fullständig opartiskhet är visserligen omöjlig att uppnå. Men redan förekomsten av två självständiga konkurrerande företag med målsättning att var för sig ge en så allsidig bild av verkligheten som möjligt innebär en klar förbättring i detta avseende. Urvalet av åsikter, nyheter och information blir rikare, mera allsidigt. Olika grupper inom samhället får lättare att komma till tals. Vid vägran av det ena företaget kan man vända sig till det andra.

Risken för ensidighet hos monopolet gäller givetvis inte bara nyheter och samhällsreportage. Det gäller lika väl litteratur, musik, teater och underhållning. På en del av dessa områden är radions och televisionens ställning ganska dominerande. Och i än högre grad blir det några få människors smak och beslut som blir avgörande för vad som sänds och inte sänds. Någon »objektivitet» på dessa områden kan givetvis aldrig skapas. Men konkurrens mellan fristående företag skulle väsentligt öka möjligheterna för ett brett och mer allsidigt utbud. De många människor som är beroende av att komma fram i radio-TV för att slå igenom — musiker, skådespelare, författare etc. — får därmed också reella valmöjligheter.

Genom konkurrens skapas som vi ser det förutsättningar för en bättre programproduktion. För radion och televisionen liksom för andra massmedia krävs beredskap att bryta det invanda, vilja och förmåga att satsa på nya initiativ. Detta är knappast egenskaper som tillräckligt uppmuntras i ett stort monopolföretag, även om två i viss mån oberoende programledningar inrättas under företagsledningens kontroll. För de tusentals som arbetar inom radio-TV-branschen medför naturligtvis förekomsten av flera företag, med oberoende ledning, klart förbättrade förhållanden. Dessa människor blir inte längre för sin yrkesverksamhet beroende av en enda arbetsgivare. Detta har viktiga konsekvenser också för programpolitiken: det stimulerar till en större självständighet och initiativkraft.

Förekomsten av flera företag innebär också att man motverkar Sveriges Radios utveckling till ett dominerande och byråkratiserat jätteföretag inom branschen. Varje jätteföretag som inte har att arbeta under konkurrens innebär risker för otillräckligt kostnadsansvar. Konkurrens skapar incitament för rationellare metoder: ett mer effektivt utnyttjande av tillgängliga resurser. Utomordentligt starka skäl talar därför enligt vår uppfattning för ett upphävande av systemet med ett enda statligt företag i monopolställning och för inrättandet av ett friare system. Kommunikationsministerns förslag om någon sorts inre konkurrens inom Sveriges radios ram,

mellan TV 1 och TV 2, finner vi vara klart otillfredsställande. De båda programkanalerna skall ha en gemensam — t. o. m. stark — ledning. En stor del nyhetsprogram skall produceras gemensamt. Detta är ett betänkligt inslag. De senaste årens debatt — särskilt om utlandsinformation — har med all tydlighet visat hur olika korrespondenter uppfattar samma händelser, hur olika tidningar och radio-TV-företag gör sina bedömningar om vad som är väsentligt och vad som är mindre viktigt. En mer allsidig nyhetsförmedling via radio-TV förutsätter därför också fullständigt självständigt arbetande programredaktioner: redaktioner där man gör helt egna bedömningar om vad som skall sändas eller ej.

En av de stora nackdelarna med förslaget är också att de båda programkanalerna låses hårt vad gäller programutbudets omfattning, programproduktionens karaktär och inriktning, produktionsmetoder etc. Ett nytt helt självständigt företag som arbetar under konkurrens och med självständigt kostnadsansvar skulle med all säkerhet kunna finna nya vägar inom den svenska televisionen, ge uppslag för nya och mer rationella metoder och kanske också göra satsningar på väsentligt mer programtid än vad departementschefens beräkningar ger utrymme för.

Regeringens förslag är också kortsiktigt i den meningen att man endast tänker på TV 2. Men det är verkligen inget som säger att vi inte redan under 1970-talet kan överväga ett TV 3, åtminstone för vissa delar av landet.

Det förhåller sig inte heller så, som statsrådet vill göra intryck av, att det utrymme som kan stå till vårt förfogande i etern är bundet en gång för alla till Stockholms-planen 1961. Redan ett mer tekniskt fullgånget utnyttjande av de frekvenser som där tilldelades oss skulle kunna ge utrymme för fler program. Det är också långt ifrån osannolikt att nya tekniska rön kan ge oss väsentligt vidgat utrymme i etern i en tämligen nära framtid. Under dessa omständigheter bör det radio-TV-system som skapas vara flexibelt; det bör lätt kunna anpassas till de nya förutsättningar som kan råda och de nya krav vi kan ställa på verksamheten. Men regeringens förslag innebär i detta avseende en låsning till ett redan i dag föråldrat statsmonopolssystem, försvarligt i en tid då det endast fanns en programmöjlighet men föga utvecklingsbart och klart icke befrämjande för en allsidig och stimulerande programproduktion.

Vi vill alltså utnyttja de möjligheter som finns att skapa ett väl fungerande konkurrenssystem där flera institutioner än Sveriges Radio kan ägna sig åt rundradiosändningar. Det betyder inte att etableringsrätten på etermedieområdet kan bli helt fri. Sändningsmöjligheterna är begränsade, och hur de skall disponeras måste i viss utsträckning bli föremål för lagstiftning. Man måste således se till att sändningsmöjligheterna inte koncentreras till någon enstaka politisk eller ekonomisk maktgruppering — detta skulle innebära påtagliga risker för en snedvriden opinionsbildning.

Planeringen måste i första hand inriktas på att skapa ramarna för ett självständigt företag för TV 2. Hur dessa ramar exakt skall utformas kan vi här inte ange; det bör bli föremål för övervägande av en snabbt arbetande expertutredning. En rad förslag till hur man kan ordna ett sådant system har framförts i den allmänna debatten. I detta sammanhang vill vi endast kortfattat ange de principer som vi anser bör vara vägledande vid uppbyggande av det nya systemet.

Statsmonopolet upphör. Koncession för TV 2 ges till ett fristående gentemot statsmakterna och Sveriges Radio oberoende företag. För att förhindra att detta blir dominerat av en enda politisk eller ekonomisk maktgruppering måste särskilda bestämmelser gälla för aktieteckningen i bolaget. En naturlig möjlighet är t. ex. att press och folkrörelser får förvärva en viss andel av aktiestocken. TV 2-företaget skall arbeta under samma regler för opartiskhet och ansvar som gäller för Sveriges Radio (eller kommer att gälla då nya radiolagen trätt i kraft).

TV 2-företaget tillåtes finansiera sin verksamhet genom försäljning av reklamtid. I vad mån och från vilken tidpunkt lokala eller regionala TV-företag eller radioföretag skall ges rätt att likaledes försälja reklam bör bli föremål för särskild utredning. Därvid bör bl. a. hänsyn tas till verkningarna på dagspressens ekonomiska villkor och önskvärdheten att inte alltför plötsliga och genomgripande förändringar inträder därvidlag. Tidningsföretagens möjligheter att bli intressenter i TV-företag och därigenom uppnå vissa ekonomiska fördelar bör därvid beaktas. Reklamfinansiering är bästa sättet att ge företaget ekonomiskt oberoende gentemot staten. Det är också den enda metoden om man vill ha ett finansieringssystem som möjliggör en utveckling till ett ännu friare system i framtiden då det finns ökade möjligheter till flera företag. Vissa regler bör gälla för annonseringen. Reklam bör endast få förekomma mellan olika program eller i sammanhängande programblock. Reklamen skall således klart åtskiljas från den övriga programverksamheten. Den skall presenteras på ett sådant sätt att allmänheten inte svävar i tvivelsmål om att det rör sig om annonsering. Det får inte förekomma att ett visst program bekostas eller understöds av en viss annonsör eller annan person.

Genom dessa och andra preciserade regler för reklamverksamheten och de befogenheter som bör ges en statlig myndighet för kontroll att reglerna efterlevs undviks de risker som eventuellt kan vara förenade med reklamfinansierad radio-TV. Annonsörerna får inget inflytande över programproduktionen och man slipper reklaminslag mitt inne i olika program.

Med den här förordade organisationen får inte heller företagets styrelse och finansärer något inflytande över själva programverksamheten. Denna bör med samma oberoende och självständighet ledas av företagets chef som f. n. är fallet med radiochefen i Sveriges Radio. Han bör alltså vara bunden

av de regler för opartiskhet och ansvar som är en betingelse för TV-koncessionen. De bör vara desamma som de vilka gäller för det statliga företaget.

En utredning bör tillsättas med uppgift att skyndsamt utarbeta förslag till hur ett sådant friare system närmare bör organiseras. I avvaktan på detta bör riksdagen avslå propositionens förslag vad gäller principerna för den framtida radio-TV-verksamheten.

Utbyggnaden av distributionsnätet för TV 2

Någon försening med inrättande av TV 2 bör detta inte medföra. Det av oss här föreslagna systemet påverkar nämligen inte den i propositionen förutsatta utbyggnaden av sändarnätet för TV 2. Vi förordar således snabaste möjliga utbyggnad av sändarnätet. Departementschefen förutsätter att ett andra TV-program kring årsskiftet 1969/70 kan ha en täckning av drygt 75 % av befolkningen mot tidigare beräknat knappt 60 %. Vi tillstyrker en sådan påskyndad utbyggnadstakt. Vi vill emellertid samtidigt framhålla att tekniska möjligheter torde föreligga att sända ett program 2 i TV långt före årsskiftet 1969/70, dock under förutsättning av en lägre täckningsgrad.

Propositionen

Vi övergår nu till att mer detaljerat behandla det förslag till radions och televisionens utbyggnad regeringen lagt fram. Som redan inledningsvis konstaterades innebär den framlagda propositionen ett fullständigt underkännande av radioutredningen. Men icke nog därmed. I vissa avseenden innebär propositionen att regeringen frångår själva förutsättningarna för radioutredningens arbete som dessa angavs i tilläggsdirektiven till radioutredningen 1962. I dessa direktiv förutsattes att ett andra TV-program skulle starta under senare delen av 1960-talet. Från regeringens sida sades också mycket klart ifrån, att praktiskt taget hela folket skulle kunna se detta program utan att någon licenshöjning skulle behöva ske. Vidare angavs som en av utredningens viktigaste målsättningar att skapa en långtidsplan för televisionens och ljudradions utveckling och utbyggnad.

I propositionen skjuts dessa tidigare socialdemokratiska löften och målsättningar helt åt sidan. Successiva licenshöjningar aviseras, endast 75 % av befolkningen kommer att kunna se TV 2 vid den föreslagna starten 1970, och några långtidsplaner presenteras inte alls. Förslaget innebär dessutom en fördröjning av TV 2-starten utan utnyttjande av de möjligheter till tidigare påbörjad sändning i TV 2, som trots den försening som regeringens handläggning medfört fortfarande står till buds. Sändningstiden föreslås också bli minskad i förhållande till radioutredningens lägsta alternativ. Skillnaden i totalproduktion framgår av följande tabell:

	Radioutredningens huvudalt. (tim/vecka)	Departementschefens förslag (tim/vecka)
1965/66	43	40
1966/67	45	40
1967/68	65	40
1968/69	70	40
1969/70	75	60
1970/71	80	60
1971/72	85	?

Sveriges Radio har i sina anslagsäskanden för budgetåret 1967/68 framhållit att sändningstiden i svensk TV även vid en internationell jämförelse är mycket kort. Den uppgår nu till endast 41,5 timmar/vecka. Många mindre stater närmar sig redan den volym som planeras för svensk TV först om 9—10 år. I Västeuropa är det endast Luxemburg, Danmark, Monaco och Norge som har kortare sändningstid än Sverige. Som jämförelse kan nämnas att Finland har en sändningstid av 70 timmar/vecka. Sveriges Radio fortsätter: »Jämförelsen blir för vårt land ännu ofördelaktigare om man beaktar att den inhemska produktionen här utgör endast 54—59 % av originalproduktionen medan denna i flertalet eurovisionsländer ligger högre och i många fall uppnår 70—80 % eller mer. Inte heller har något TV-företag annat än i undantagsfall och temporärt en så hög andel reprisar som den svenska televisionen.»

Departementschefen föreslår nu av kostnadsskäl en sänkt egenproduktion. Andelen egenproduktion torde enligt Sveriges Radio ligga på 58 %. I propositionen föreslås en reducering till strax under 50 %. Radioutredningen hade emellertid förutsatt att andelen egenproduktion icke skulle tillåtas sjunka under 60—65 %, medan det internationellt sett är en låg siffra. Departementschefens förslag innebär således en klar sänkning av programstandarden i svensk television. Detta försöker han emellertid dölja genom att framhålla att den relativa sänkningen inte betyder en sänkning absolut sett. Men detta är ett trivistiskt påstående som i sammanhanget är av mindre intresse — det är just andelen egenproduktion som är den intressanta faktorn om man skall bedöma standarden av ett lands TV-program.

Svenska folket får under flera år framöver enligt propositionen inte någon ökad sändningstid. Tiden i TV 1 skall för lång tid framåt »frysas fast» vid nuvarande nivå. Först när TV 2 kommer år 1970 uppstår ett större programutbud. Genom sänkt egenproduktion får vi också sämre TV-program. Allmänhetens förhoppningar om fler och bättre TV-program nonchaleras således helt av den socialdemokratiska regeringen.

Propositionens innehåll utgör således ett magert resultat av radioutredningens stora arbete. De omfattande nedskärningarna torde vara resultatet av samhällsekonomiska bedömningar inom regeringen. Sådana överväganden är självfallet nödvändiga att göra. Vi vill emellertid kraftigt poängtera

att det är regeringens egen ekonomiska politik — eller brist på sådan — som är skulden till den uppkomna situationen. Om allmänheten får sämre och färre TV-program än den önskat sig, så får regeringen följaktligen ta på sig ansvaret härför.

Vi vill dessutom peka på de möjligheter som redan nu står Sveriges Radio till buds att producera billigare och på så sätt flera TV-program. Viss del av verksamheten vid Sveriges Radio — t. ex. skol-TV-verksamheten, barn- och ungdomsprogram, teaterprogram i TV m. fl. — skulle med fördel kunna läggas ut som beställningar hos »fria producenter» på den allmänna marknaden. Tyvärr finns i dag inte så många privata företag, vilket rimligen sammanhänger med svårigheter och osäkerheten att få inspelade program sålda till Sveriges Radio. Om Sveriges Radio genom ett formligt beslut lägger ut viss del av sin produktion torde emellertid flera konkurrerande företag för TV-produktion komma att uppstå. En sådan konkurrens förbilligar sannolikt produktionen. Sveriges Radio har redan — om än i blygsam skala — prövat denna verksamhet. De ekonomiska vinsterna är avsevärda. TV-produktionen vid Sveriges Radio är genom företagets storlek mycket dyrbar. Enligt uppgift kostar produktionen av en skol-TV-timme 112 000 kronor. Om samma program läggs ut hos en »fri producent» torde kostnaderna kunna reduceras till cirka en fjärdedel eller en tredjedel av Sveriges Radios kostnader. De »fria producenterna» har ofta lägre personalkostnader, färre antal repetitionstimmar samt mindre fasta kostnader och kan därigenom hålla totalkostnaderna nere på rimliga nivåer.

Det nuvarande ekonomiska systemet vid Sveriges Radio inbjuder f. ö. inte till sparsamhet. Man tvingas mer eller mindre göra slut på medlen, då överskottet annars fonderas utan möjlighet för Sveriges Radio att disponera det med mindre än att företaget gör förnyade framställningar till Kungl. Maj:t. Överskottet kan ej heller föras över till nästa års medelsram. Systemet är nu föremål för viss översyn, men de hittills rådande förhållandena har varit ohållbara.

I syfte att förbilliga programproduktionen och skapa möjlighet till viss konkurrens förordar vi således att Sveriges Radio i fortsättningen i betydligt större omfattning än vad som hittills varit fallet lägger ut en del av TV-produktionen i form av beställningar hos »fria producenter». Då licensavgifterna för Sveriges Radios verksamhet tenderar att växa starkt i höjden, är varje motverkande besparingsfaktor som inte sänker kvalitén angelägen.

Ekonomiska förutsättningar

Som tidigare framhållits innehåller den föreliggande propositionen mycket svävande besked om utvecklingen några år framöver. Enligt departementschefen skall den fortsatta utvecklingstakten av Sveriges Radio »bli

föremål för successiv bedömning i samband med den årliga prövningen av rundradioverksamhetens behov». Det är svårt att tänka sig ett system som är bättre ägnat att försvara en rationell långtidsplanering av Sveriges Radios programproduktion och ekonomiska utveckling. Likaledes försvaras för Sveriges folk ett rationellt val mellan anskaffning av apparater för TV 2 och inköp av apparater för färg-TV, som även kan uppta TV 2-programmen. Motivet för denna obestämda politik anges av departementschefen vara att »de tekniska och ekonomiska betingelserna» successivt förändras, vilket alltså skulle omöjliggöra en vettig långtidsplanering. Detta är onekligen ett märkligt uttalande av ett statsråd som vid sidan av radio-TV-verksamheten också ansvarar för utvecklingen av samhällsplaneringen i stort.

Det torde knappast vara något för rundradioverksamheten unikt att tekniska och ekonomiska omständigheter successivt förändras — men det är just med utgångspunkt från en rimlig bedömning av arten av dessa förändringar som en rationell planering uppsätter målsättningar och förutsättningar för den statliga verksamheten.

Vagheten i propositionen gäller framför allt de ekonomiska bedömningarna. Radioutredningens prognoser för licens- och kostnadsutvecklingen var alltför optimistiska, vilket påpekades i en rad remissvar: man räknade med för stora intäkter och för små utgifter. Särskilt Sveriges Radios remissyttrande innehöll skarp kritik på dessa punkter. Departementschefen tänker sig nu en kombinerad radio-TV-licens om 160 kr. från starten av TV 2, d. v. s. från 1969/70. Denna avgift är beräknad på dagens pris- och lönenivå. Om utvecklingen därefter säges emellertid intet. Även framöver kommer med den av regeringen föreslagna politiken betydande investeringsutgifter att få täckas av licensmedel. En ungefärlig kalkyl ger vid handen att hela den ackumulerade fonden, som nu uppgår till ca 300 milj. kr., kommer att gå åt under tiden fram till och med 1970/71 — även om licensen höjs i enlighet med propositionen. Om vi antar en utbyggnad av P 2-nätet 1971/72 för ca 40—50 milj. kr. och en höjning av Sveriges Radios driftkostnader om ca 40 milj. kr. — vilket skulle tillåta en ökning av sändningstiden med ca 3 timmar — förutom automatiska kostnadshöjningar, skulle underskottet uppgå till minst 170—180 milj. kr. för TV och ljudradio tillsammans — allt räknat i dagens penningvärde. För att täcka detta skulle den gemensamma TV- och radiolicensen behöva höjas med ca 70 kr. till 230 kr. redan 1/7 1971.

Sveriges Radios egna beräkningar — som de redovisas i remissvaret — tyder också på licensavgifter 1974/75 som ligger över 300 kr. — oberoende av vilket av de där medräknade sändningsalternativen som väljes.

Enligt vår uppfattning är dessa licensavgiftshöjningar inte acceptabla för Sveriges folk. De utgör i sig ett mycket starkt skäl för reklamfinansiering. Men under alla omständigheter bör statsrådet redovisa hur finansie-

ringsproblemen under första hälften av 1970-talet skall lösas. Det är inte tillfredsställande att riksdagen skall fatta beslut på grundval av de ytterst ofullständiga informationer den föreliggande propositionen ger. Dessutom kan den i jämförelse med andra länder korta sändningstiden under de närmaste åren inte godtas.

Orsaken till denna fortsatta »efterblivenhetspolitik» — liksom till förslaget om minskad egenproduktion av program — är naturligtvis att departementschefen avvisar reklamfinansiering av program 2 i TV. Han vill eller vågar inte klargöra för Sveriges folk att licensavgiften på 1970-talet för en tillfredsställande sändningstid och standard skulle bli dubbelt så hög som den han nu antyder.

Färgtelevision

I propositionen skjuts frågan om färg-TV på framtiden av främst samhällsekonomiska skäl. Dessutom framhålls att den europeiska utvecklingen på området först bör avvaktas. Härtill kan sägas att flera europeiska länder beslutat sig för att starta färg-TV-sändningar under år 1967, bl. a. Storbritannien, Västtyskland och Holland. Sannolikt följer Frankrike och Italien efter. Mycket talar vidare för att Danmark kommer att införa färg-TV före program 2 i TV. I det läget är Sverige inte ens berett att fastställa tidpunkt för start av färg-TV.

Från Sveriges Radios och telestyrelsens sida har framhållits vikten av att tidpunkten för färgtelevisionens införande fastställs i god tid — helst i samband med beslutet om TV 2 — så att erforderliga förberedelseåtgärder kan hinna vidtas. Likaså har Sveriges Radio betonat möjligheten av att tekniskt utbygga sändarnätet på en gång för såväl TV 2 som färg-TV. Vidare skulle den statliga merkostnaden för färg-TV-produktion bli relativt ringa i ett initialskede. Enligt telestyrelsen bör det övervägas att låta färgsändningar starta samtidigt med igångsättningen av program 2. Här bör även erinras om att satellitsändningar med färg-TV-program kan vara en realitet inom en inte alltför avlägsen framtid.

Också radioindustrien anser det vara ett rimligt krav att statsmakterna ger besked om tidpunkten för införandet av färg-TV snarast. Radioindustrien beräknar att cirka 50 % av färg-TV-apparaterna kommer att tillverkas inom landet, medan bildrören till stor del kommer att importeras. Industrien säger sig behöva en förberedelsestid av arton månader.

För allmänheten torde stort intresse vara knutet till färgtelevisionen. Dess införande är emellertid även beroende av innehavet av färg-TV-mottagare, vilka torde komma att betinga ganska höga priser, omkring 3 000 kr. eller mera i ett första skede. Då endast ungefär en fjärdedel av det nuvarande beståndet av TV-apparater är utrustad för mottagning av ett TV 2 skulle en start av TV 2 några år före färg-TV för många kunna resultera i dubbla apparatköp eller först köp av tillsatsanordning för TV 2 och därefter färg-TV-mottagare — d. v. s. risk skulle föreligga för felinvesteringar.

Enligt vår uppfattning talar således många vägande skäl för att beslut med det snaraste fattas om tidpunkten för införande av färg-TV och för att detta sker i nära anslutning till tidpunkten för införande av program 2 i TV. Den svenska industrien skulle då kunna påbörja leveranser av apparater för färg-TV mot slutet av år 1968 och i större skala år 1969 till personer som redan för mottagande av program 2 behöver nya apparater och som med ekonomisk fördel undviker dubbla apparatköp. Riktningen för staten bör vara att de för färg-TV erforderliga investeringarna och förberedelserna i övrigt är färdiga under loppet av år 1970, så att sändningarna kan börja senast påföljande år. Genom att redan nu beslut fattas om sådana riktlinjer lägges grunden för en ur samhällsekonomisk synvinkel rationell planering. Anskaffningen av färg-TV-apparater kan då fördelas över ett rätt väsentligt antal år i huvudsak från 1969. Bl. a. blir på detta sätt påfrestningen på betalningsbalansen relativt ringa, eftersom successiva inköp av apparater möjliggör att en större andel produceras i Sverige än vid en till tiden starkt koncentrerad anskaffning.

Radionämnden.

I ett monopolradiosystem ställs givetvis särskilt höga krav på opartiskhet och neutralitet i framställningarna. Det är emellertid realistiskt att räkna med att det kommer att råda delade meningar om huruvida ett visst program verkligen är opartiskt eller ej och att tvist om detta således kan uppstå. Visserligen kommer det att vara större utsikter än f. n. för personer och grupper att få komplettera och nyansera en framställning i massmedia, om vi bygger upp ett system där det finns med varandra konkurrerande företag — med den inbördes bevakning av dessas verksamhet som detta leder till. Trots detta kvarstår behovet av någon sorts instans till vilken man kan vända sig med klagomål över olika program. Det gäller inte här frågor till vilka olika rättsliga sanktioner kan knytas — dessa bör regleras i en ansvarighetslag — utan frågor huruvida kravet på opartiskhet uppfyllts.

Den rimliga lösningen är enligt vår mening att man omorganiserar den nuvarande radionämnden så att den till sammansättning och funktion får karaktären av en opinionsnämnd för programverksamheten vid samtliga programföretag, både för radio och TV.

Radioutredningen har föreslagit att den nuvarande radionämnden skall ombildas till en ren opinionsnämnd. Antalet ledamöter skall enligt utredningens förslag minskas från nuvarande 24 till 7. Det förslag till radiolag som regeringen framlagt i proposition nr 149 innehåller också en bestämmelse om att det skall finnas en radionämnd samt att Konungen skall meddela närmare bestämmelser om nämndens verksamhet.

I förevarande proposition, nr 136, anförs att radionämndens uppgift främst skall vara att genom efterhandsgranskning pröva om verksamheten

bedrivs i enlighet med de allmänna riktlinjer som gäller för programverksamheten. Det betonas att radions och televisionens aktiva samhällsreportage och behandling av andra frågor, som kan vara kontroversiella, i och för sig motiverar en effektivisering av radionämndens arbete. Nämnden kan behöva göra uttalanden med kort varsel beträffande beriktigande av felaktig sakuppgift. Även i andra frågor kan det vara angeläget att radionämndens uppfattning så snart som möjligt kommer till allmänhetens kännedom. Denna effektivisering möjliggöres enligt departementschefens uppfattning genom att antalet ledamöter i nämnden minskas till 5.

Vi kan i många avseenden instämma i de synpunkter beträffande nämndens verksamhet som föredragande departementschefen anfört. Stor vikt bör man emellertid fästa vid behovet att tillrättalägga och komplettera en ensidig belysning i massmedia, även om ej direkt felaktiga sakuppgifter föreligger.

Vi kan emellertid inte dela departementschefens uppfattning att nämnden bör minskas till fem ledamöter. Det är enligt vår mening av väsentlig betydelse att nämnden får en bred sammansättning och att däri finns företrädde olika meningsriktningar. Detta motiverar i och för sig en något större nämnd än de fem ledamöter som departementschefen föreslagit. Man kan väl tillgodose kravet på snabbhet och effektivitet om man låter radionämnden få sju ledamöter. Samtidigt vill vi understryka att det även enligt vår mening är av synnerlig betydelse att radionämnden och dess kansli får en från Sveriges Radio fristående ställning.

Under återopande av vad ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 136 måtte besluta att

1. avslå propositionen i vad den avser ensamrätt för Sveriges Radio att sända även ett andra televisionsprogram;

2. a) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag om ett från Sveriges Radio fristående reklamfinansierat företag för program 2 i TV, organiserat enligt i motionen angivna riktlinjer, som tryggar en självständig programverksamhet utan inflytande på programmen från ägares eller reklamköparens sida, och med samma förpliktelser i fråga om opartiskhet och mångsidighet som de vilka f. n. åvilar Sveriges Radio,

b) i den händelse förslaget i punkten 2 a) ovan avvisas utnyttja de av radioutredningen och Sveriges Radio påvisade möjligheterna till ett tidigare påbörjande av starten av TV 2, vilket bör ske senast den 1 januari 1969 och inte som departementschefen föreslagit först ett år senare;

3. uttala att viss del av TV-produktionen inom Sveriges Radio i förbilligande syfte i ökad omfattning bör utläggas i form av beställningar hos s. k. »fria producenter»;

4. uttala att erforderliga investeringar och förberedelser för färg-TV-sändningar bör färdigställas senast under år 1970, så att dylika sändningar kan påbörjas senast följande år, för att genom ett sådant beslut en ur samhälls-ekonomisk synpunkt rationell planering av bl. a. den svenska TV-industriens kapacitet och av konsumenternas köp av färg-TV-apparater skall bli möjlig;

5. uttala att antalet ledamöter i radionämnden bör vara sju.

Stockholm den 22 november 1966

<i>Bertil Ohlin (fp)</i>	<i>Sven Wedén (fp)</i>	<i>Cecilia Nettelbrandt (fp)</i>
<i>Henning Gustafsson (fp)</i>	<i>Sven Gustafson (fp)</i>	<i>Manne Ståhl (fp)</i>
<i>Ingemar Mundebo (fp)</i>	<i>Daniel Wiklund (fp)</i>	<i>Brita Elmén (fp)</i>

i Stockholm